

De kommunala bolagens balansakt – samhällsnytta vs affär

Hur kan vi skapa konkurrens på lika villkor och samtidigt uppnå en cirkulär ekonomi? Det var temat för ett seminarium i Almedalen, anordnat av Avfall Sverige tillsammans med Sobona. De viktigaste budskapen handlar om att alla aktörer behöver samverka och kommunicera samt att lagstiftning och ramarna är bra men kan behöva bli tydligare. Marknader ser olika ut över hela vårt avlånga land och de förändras även över tid. Därför behöver kommunen tillsammans med det lokala näringslivet ta ansvar att möta dessa olika intressen som ibland har målkonflikter. Det görs bäst genom en tydlig lagstiftning i botten som sedan behöver byggas på med dialog, regelbunden uppföljning från ägarens håll och sist men inte minst: Förtroendefull kommunikation.

Per Nordenstam, vd på Sobona inledde med en beskrivning av de kommunala företagens framväxt och funktion och en kort redogörelse av den nya rapporten Balansmästarna som nyligen släppts:

- Kommunalt ägda företag har en lång historia av att skapa samhällsnytta och deras roll har genom historien ibland varit omdiskuterad. Kritiken har på senare tid handlat om huruvida de skapar osund konkurrens genom att finnas i de gråzoner där privata aktörer skulle kunna kliva in. Det finns olika förutsättningar i vårt avlånga land, det vi vill bidra med är att komma med en receptbok på hur man kan göra för att skapa ett sunt samspel mellan kommun/region, kommunala bolag och det lokala näringslivet. En bra och sund ägarstyrning, dialog, att lyssna av och framförallt skruva i verksamheten om det finns risk att det uppstår osund konkurrens. Ingen vill kliva snett, alla vill skapa ett bra samhälle som bygger på cirkularitet, så ställ er frågan: Vad har ni gjort för att säkerställa att ni inte konkurrerar på osunda villkor? Redan där kommer man långt.

Eva Edwardsson, utredare KOS-reglerna berättar att de har kommit halvvägs i utredningen som ska vara klar senast den 28 februari. ambitionen är att bli klara så att det kan bli lagstiftning under innevarande mandatperiod.

- Vi utreder konkurrensreglerna och det här är inte en lätt fråga, då hade den redan varit löst. Det jag är intresserad av är berättelserna som fångar problematiken i praktiken, därför har jag med stort intresse läst Sobonas rapport som belyser delar av detta. Det är viktigt att komma ihåg att konkurrensreglerna skyddar konkurrensen och inte företagen. Dock ser jag tydligt att näringslivet tycker att det här är ett problem och det tar jag till mig, det är viktigt att se till det privata näringslivets behov samtidigt som det finns ett existensberättigande hos fler aktörer, men det ser olika ut på olika marknader, samt över tid. Jag kommer att fortsätta dialogen med alla aktörer under utredningens gång.

Ska det finnas kommunala bolag? Var fyller dessa ett tomrum och när uppstår problem?

Sara Catoni är chefsjurist på SKR och ringar in det kommunala uppdraget:

- Ett kommunalt bolag ska vara affärsmässigt men med samhällsnyttan och allmänintresset i fokus. Konkurrensfrågan är viktig men det kommunala uppdraget är otroligt mycket mer omfattande än så. Samhällsuppdraget för en verksamhet som drivs i kommunal regi är vidare

än för det privata där intresset är att gå med vinst. Förtroendefull dialog och uppföljning mellan kommunen och näringslivet är centralt för att få detta att fungera i praktiken.

Stefan Sagebro är expert på konkurrensfrågor och industripolitik inom Svenskt Näringsliv och pekar på vikten av att lagstiftningen blir tydligare och faktiskt följs:

- Vi gör det gärna tillsammans med SKR och kommunerna för att hitta rätt i balansen. Det handlar för samtliga aktörer om att hålla sig inom ramarna. Vi ser en risk i att potentialen i affärsmöjligheterna inte synliggörs i tillräckligt hög utsträckning så att privata aktörer vågar ta klivet. Bara så att man inte tar för givet att det inte finns privata initiativ.

Magnus Lundén, ansvarig för insamling på Röda Korset beskriver utmaningarna för den ideella sektorn när kommuner och / eller kommunala bolag startar insamlingar och försäljning som riskerar att konkurrera ut privata och ideella företag och organisationer:

- Jag ser en risk i att vi inte kan uppfylla vårt uppdrag och nå våra mål när kommunen kliver in i vårt område. Vi behöver få till samverkan före konkurrens och det viktiga är att de som styr tar ett ansvar att skapa förutsättningar för dialog mellan verksamheterna i det privata och offentliga.

Tony Clark, vd Avfall Sverige:

- Rollfördelningen mellan kommunala bolag och privat näringsliv och hur vi kan integrera cirkulär ekonomi för hållbar utveckling är centrala frågor. Det finns målkonflikter där kommunerna har ett miljö- och samhällsansvar och måste följa avfallshierarkin och säkerställa återbruk av produkter som kommer in till anläggningarna. Samtidigt saknas tillräckligt med privata och ideella aktörer för att hantera mängden avfall som finns. Därför är det viktigt att staten inte inför regler som tvingar kommunerna att skicka fullt fungerande produkter till energiåtervinning. För att uppnå en cirkulär ekonomi måste vi stimulera initiativ och samarbeta. Tills vi är där är det viktigt att kommunerna har stor rådighet i frågan.

Arvid Fredenberg, chefsekonom Konkurrensverket:

- Jag blev glad när jag läste rapporten från Sobona, jag tror vi skulle slippa en del ärenden till oss om klagomål om alla följde råden i den här rapporten. Där privata aktörer inte har förutsättningar har de kommunala företagen ett självklart utrymme att ta, men tiderna kan förändras och den lokala marknaden likaså, så det gäller att göra regelbundna uppföljningar för att se till att reglerna följs. Medskick gällande KOS-utredningen är att vi efterlyser regler som gör det lättare för oss att hantera ärendena som kommer in.

Seminarier modererades av Katarina Sundberg på Avfall Sverige.

Mer om seminariet: Konkurrens på lika villkor främjar innovation, produktivitet och ekonomisk tillväxt. Företag ska kunna konkurrera på lika villkor, men privata och kommunala företag har olika uppdrag, där affärsnytta och samhällnytta balanseras. Hur skapas tydliga roller?

Regeringen har tillsatt en översyn av reglerna för konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. Vilken roll spelar kommunala bolag i dagens samhälle? Hur kan denna översyn komma att påverka kommunernas roll och ansvar? Hur kan kommunala bolag och det privata näringslivet samverka för att främja innovation och ekonomisk tillväxt på lokal nivå? En del i detta är arbetet med att integrera cirkulär ekonomi, både i kommunala och privata verksamheter. Hur kan det säkerställas?

- Tony Clark, vd, Avfall Sverige
- Per Nordenstam, vd, Sobona
- Eva Edwardsson, Utredare KOS-reglerna, SOU
- Sara Catoni, Chefsjurist, SKR
- Magnus Lundén, chef insamling Röda Korset
- Arvid Fredenberg, Chefsekonom, Konkurrensverket
- Stefan Sagebro, Expert industripolitik, konkurrens, statsstöd, Svenskt Näringsliv

Av: Christina Lingdén, Sobona